

RHYTHM – CULTURE – EDUCATION

Abstract: The article considers rhythm as a unifying and organizing universal principle, the various arts are analyzed in their capacity as form-forming elements of culture and manifestation of the human spirit in its evolutionary development. It is believed that human life and the development of art are two sides of the same process, based on causal relationships, united by rhythm and movement.

The rhythmical model in the various arts is a carrier of knowledge about being and sociality. The knowledge of its elements and its functioning enable the education and upbringing of children to be focused on the perception and knowledge of the world as a whole.

Author information:

Liuba Zlatkova

Chief Assistant PhD

Konstantin Preslavsky – University of Shumen

Department of musical education

✉ l.zlatkova@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

rhythmical code, rhythmical model,
hologram

„Културата е социална молитва“

В. Толев

Светът е единно цяло и всяка негова частица, събитие, личност, са свързани в едно с невидими логически връзки. Познаването на тези връзки би помогнало за осъзнаване на причините за това кои сме и от къде идваме, а от там и за намиране на възможности за обединяване на разделените частици социалност и култура. Това от своя страна ще ни даде друг поглед върху света, в който живеем и който искаме да обитаваме в бъдеще.

Ритъмът е основен вселенски принцип, „канава“ на огромното световно платно от хора, събития, конфликти, явления. Той съдържа в себе си причината и следствието, в него е закодирана безкрайна информация, която е в състояние да ни даде сведения за минало и настояще, да разчете с помощта на различни белези кой и къде е живял, как е битувал, какъв е бил неговия дух и какви са били стремежите му. Да покаже нивото на развитие на племе, народ, нация и да провиди как тази човешка единица ще даде своя принос за по-нататъшното съществуване на потомците си. Ритъмът е код, който носи знание, но може да го разчете този, който познава елементите му и вижда връзките между тях. В противен случай оставаме глухи за това, което ни казват.

Около нас и в нас жизнените модели се повтарят на принципа на остинатност. Всеки модел притежава характерни белези и от специфичното им комбиниране зависи индивидуалността на проявлението. От тези комбинации се ръководят процесите и във физическия, и духовния живот на хората. Тази модалност определя и обуславя нивото на еволюционно развитие.

Ритмичен модел може да се нарече всяко повтарящото се явление или последование, което има своя структура, характерни елементи от житейската или културната сфера,

организираны съобразно спецификата на тази сфера, има определена продължителност и се повтаря на принципа на остиатност в зависимост от характера и материала на елементите си.

Изкуствата, като форма на проявление на мисленето и битието на човека и обществото, което ги създава, притежават характерни за всяко едно от тях ритмични модели, които имат специфични особености не само по отношение на конкретното изкуство, но и по отношение на историческото време, в което са създадени и живеят. В най-чист вид, без примеси и компилации ритмическата модалност битува в жанровете на народното изкуство и отразява промените и развитието на човешкото мислене, което от своя страна е и причина, и следствие в развитието на съответното изкуство.

Съществуването на един народ и преминаването му през историята е свързано с две неща: слово и дух. Слово, за създаде и материализира битието си, дух, за да изпълни мисията си и да създаде бъдеще! Фолклорът е колективният АЗ на народа. Чрез него българинът вгражда себе си в камъка на епохата, пренася мисълта си, знанието си за света и Космоса. Фолклорът представя космогонията на човека, а неговото развитие от колективно, анонимно върви към индивидуалното и именуваното. Затова пикът в развитието на колективното е тогава, когато е застрашена националната цялост, във време на робство и културна инвазия.

Времето създава цивилизации, различни по своето техническо и материално развитие. Всяка цивилизация чрез повтаряща се събитийност показва начина на мислене на народа, който я е създал. Този народ изразява търсенията, мечтите, схващането за красиво и грозно, за любов и смърт, за семейство и ценности, проявява духа си чрез създадената от него култура. Тази култура е отражение на всичко, което човек носи и съхранява и което ще предаде на потомците си.

Цивилизацията (от лат. *civis*, „гражданин“) е комплексно общество, локализирано във времето и пространството, което се характеризира с градско развитие, обществено разслоение, символни форми на комуникация (обикновено писменост) и усещане за отделяне от природната среда и контрол над нея.(2)

Под **цивилизация** Адам Фергюсън разбира стадий в развитието на човечеството, който се характеризира с разделение на труда и съществуването на класи., както и строежа на градове, наличието на писменост и др.

Местните цивилизации са цялостни системи - комплекс от икономическа, политическа, социална и духовна (включваща културна и религиозна) подсистеми, които се развиват според ритъма на жизнените цикли. В края на XIX век понятието цивилизация се доближава до понятието култура.

Всяко човешко същество участва в една култура, определена като изкуство, нрави, навици, обичаи, символи, възгледи, ритуали, убеждения, ценности, поведение и бит, който представлява начина на живот на хората. Всяко общество има свой собствен набор от идеи и обичаи, както и собствен набор от продукти и изкуства, които го правят уникално.

Култура - от лат. (*colo, colere* - възпитание, образование, развитие, *култивиране*)(1). Появява се за първи път през 18-ти век в Европа и означава процес на усъвършенстване (6). През 19-ти век значението се променя на подобряването на личността и поведението на индивида чрез образование. През 20-ти век думата култура става централна идея на *антропологията*, според която културата е естествено следствие от човешкото развитие. Антрополозите твърдят, че в хода на еволюцията човекът разработва единна система за получаване и прилагане на знания, както и способността да ги предава на други хора под формата на абстрактни символи.

Културата най-общо е цялостен модел на човешкото познание, вярвания и поведение, човешка дейност в различните нейни проявления, форми и начини на човешкото себеизразяване. Тя е набор от правила, които предписват на човека определено поведение с

присъщите преживявания и мисли и който зависи от способността за символно мислене и социално образование

ЮНЕСКО дефинира културата като "множеството от отличителни духовни, материални, интелектуални и емоционални черти на дадено общество или обществена група". Културата обхваща "освен изкуството и литературата, начина на живот, формите на съжителство, ценностните системи, традициите и вярванията".

„Културата не е рефлекс на мисленето, а вътрешно откровение, което одухотворява историческия момент!“[4]. Цивилизацията е нейна външна форма, която ни обслужва. *Цивилизацията* е осъщественият ум в техническо достижение, възпитанието и социалните отношения между членовете на обществото, мястото му в историята, а *културата* — усвоената духовност от всички царства, които човешката душа притежава. Тя има един неоспорим момент — евристичният, когато не нюансът е важен, а мъдростта като вибрация за живот, като интуитивно откровение. Културата е еманация на духа, най-висшето проявление на личността, а личността е единично съзнание, в което човек се осъществява, за да създаде от своя страна нова култура или да изведе обществото напред. „Без равнище на интелектуалност може да се прави икономика, социология, но не може да се направи култура.“ [3]

„Историята създава култури. А това, което културата прави като принос, това е изкуството.“[3]

Народното изкуство съчетава в себе си всички проявления на различните изкуства като специфика. В него присъстват и музика, и изобразително изкуство, и архитектура, и слово, но в неделимо единство, без елитарността на съвременните им аналози. Т. е. всяка страна от тази симбиоза събира в себе си чертите на националното, стилното, жанровото и ги пречупва през призмата на епохата и битието на хората. Приказката, текстът на народната песен, гатанките, пословиците, скороговорките, използвайки изразните средства на словесното изкуство, са проявление на мисленето и вярванията на човека в епохата, през която са създадени. Песните и танците съдържат белезите на времето, проявени чрез елементите на музиката и движенията. Облеклото и аксесоарите носят характера на селището, повтарят природни форми, наподобяват цветове цветовете на сезоните, на флората и фауната на мястото. Къщите, мостовете, градините, дворовете са съобразени с географията на района, с климата, а стилът и украсата им са свързани до голяма степен с начина на живот, поминъка и културата на населението. Следователно можем да направим *предположение*, че различните страни на българския фолклор – словото, музиката, танца, облеклото, градежа съдържат в себе си знание за цялото, за духа и битието на народа ни, за неговите корени и мисията му в бъдещето.

Предполага се, че както животът, така и елементите на всяко изкуство са организирани във времето и пространството чрез ритъма. Специфичните комбинации между изразните им елементи носят белезите на епохата и националността. В това единство ритмическата последователност е формата, а вариантите – съдържанието. Ритмичният модел притежава и двете – и форма, и съдържание. Промяната в съдържанието показва как се променят хората и тяхното мислене през времето чрез изразните средства на всяко изкуство.

С разчитането на съчетанията от изразни елементи във всяко проявление на народното изкуство – ритмични модели, можем да открием и закодираното знание за живота и космогонията на предците ни.

Ритмични модели могат да се намерят в артефактите на всяко изкуство, в което е заложено знание. В най-голяма степен това се отнася до различните страни на народното изкуство. Различните елементи на модела са различните страни на забравеното знание, а откриването им дава цялостна картина на битието. Затова всяко изкуство може да се разглежда и като своеобразна холограма на цялото – цялото в една малка частица.

Има една мисъл на Хермес Трисмегист, един от Учителите на човечеството, който казва: „Каквото горе, такова и долу“. Тук, тя би могла да се перефразираща така – Както Ритъмът в

широк смисъл обуславя вселенските цикли, така той стои в основата на мисленето, което се проявява в човешките действия и се отразява в изкуството, като форма на проявление на Битието. Можем да предположим, че цялата човешка култура и цивилизация е заключена в артефактите на всяко изкуство, независимо от това какъв материален израз придобиват те. Или – Ритъмът е скелетът, въображението създава индивидуалност, изразните средства на изкуството извеждат на живот трансформирано и стилизирано знание, а ние, днешните хора, разчитайки езика на всяко изкуство като символност, може да получим информация, да видим картината на отдавна минали причини и следствия, облечени в цветове, шарки, фигури, слова, музика. В основата на цялото това знание стои Негово Величество Ритъмът и държи ключа към разгадаването на света.

Запознаването с елементите на ритъма в различните проявления на фолклора и свързването им в единно цяло е необходимо да присъства в цялата ни образователна система – от детската градина до университетската скамейка. То ще даде възможност чрез ритмичния модел като информационен код да се разбере как промяната на човешкото мислене в глобален и регионален мащаб прави цивилизация и ражда култура.

Езикът е носител на духовното ниво на народа, който го притежава. Начините на употребата на езика са белег за еволюция на мисленето, за изживяна история и мъдрост. Езикът има две форми на външно проявление – словесна (фонетична, звукова) – тази, чрез която предаваме мисли и чувства и писмена (символна, семиотична). Вторият вид в тесен смисъл е писаното слово в различните му проявления. В широк смисъл тук се разбират и всички начини на съхраняване на знанието, скритото знание чрез различните проявления на фолклора. По този начин българският фолклор се превръща в най-големият източник на знание, мъдрост, провизия за бъдеще, мисия. Народната песен с музиката и стиха си, народната шевица, втъкана в килими, в носия, градежът на българската къща, мост, чешма, черква и др., всичко това е писмо, чрез което отваряме вратата на българската душевност и която ни помага да разберем по-добре кои сме ние и какъв е пътя ни. „Един народ, ако няма творческо въображение, не може от буквите да направи мисъл и да напише светостта за поклонението си.“ (5)

References:

1. Harper, Douglas (2001). [Online Etymology Dictionary](#)
2. Cultural Anthropology: The Human Challenge. Cengage Learning, 2013. с. 250.
3. Tolev, V. – Buditelstvoto – natsionalna svyast, sp. „NUR“ 3/96
4. Tolev, V. – Chovechestvo, istoria, kultura, sp. „NUR“ 1/97
5. Tolev, V. – Slovo za balgarskata kultura, sp. „NUR“ 4/93
6. Lukov. V. - Istoria na evropeiskata kultura prez 18 I 19 vek GITR